

Iraganetik etorkizunera

■ Joan Mari Torrealdai
Talde historikoaren izenean

Jakinen ibilbidea

Gure aldizkari honek laster beteko ditu hirurogei urte, 1956an Arantzazuko ikasle gazteek abiarazi zutenetik. Garai hartan fraideen ikastetxeetan, ikasle gazteak alfabetatu eta idazten trebatzeko barne-aldizkariak sortu ohi ziren, baita euskaraz ere. Horrela, bada, Etxe barruan eskuz esku joan ohi ziren denen idazkiak, kanpora irten gabe. Erriberriko frantziskotarren artean sortutako *Gure Izarra* aipatu izan da adibidetzat egindako ekarpen iraunkorragatik (1950-1975).

Jakin haragoko asmoarekin etorri zen: kanpo-aldizkaria izateko, alegia, Euskal Herriko beste seminarioei zabalduz ateak eta haietako idazle gazteen partaidetza bideratuz. Ondorengo urteetan (1967...) hasi zuen nabariago sekulartze-prozesua, eta seminarioetatik jendartera eta hirira egin zuen jauzi, Elizako gai filosofiko-teologikoetatik gai sekularretara zabalduz eta idazle laikoei orriak irekiz.

Aldi berean, garai hartan nagusi zen euskara-eredu estua baztertuz, kultur hizkera moderno irekia erabili eta lantzeko hautua egin zuen aldizkariak ('Euskaltzaindiari', 1959), eta, euskalkiak gaindituz, euskara batua-ren bidea aukeratu zuen zuzendaritzak. Jakin izan zen aldizkarietan aurrena, 1964an, euskal idazleek euskara baturako Baionan harturiko erabakiak berehala bere egiten eta bertako idazleei betearazten.

ESKUTIK

1967an aldizkariaren zuzendaritzaren atek zabaldu ziren, Arantzazuko ikasleen eskuetatik kanpoko talde berriaren eskuetara zabalduz: Karlos Santamaria, Rikardo Arregi eta beste, Joan Mari Torrealdai zuzendariarekin batera. Horra Jakinen lehen historia laburra, atek zabalduz-zabalduz joan dena, 1969an Francoren gobernuak itxi zizkion arte.

Ezarritako isilunearen hesia apurtze aldera, gizarte irekian ipini zuten jakindarrek beren jokalekua berehala 1970etik aurrera, Jakin Taldea bera zabaldu, sendotu eta trinkotuz, batetik; eta euskal kulturgintzako talde eta mugimenduekin lankidetzatza eratuz eta hedatuz, bestetik. Euskalgintza eta euskal kulturgintza osoa babestu eta indartzeko, sail eta talde ezberdinen arteko elkartasuna eta auzolana dela bidea uste izan du Jakin Taldeak. Barruko erredakzio- eta liburuen edizio-lana indartzeko, kanpoko lankidetzatza bilatzea eta taldearen proiektuetan lantalde berriak eratu eta bultzatzea izan da gure jokabidea: horren adibidea izan zen UZEI proiektua, 1977an Jakin Taldeak bideratua.

Euskalgintza eta euskal kulturgintzako beste sailletako ekimen sozialetan, proiektu eta mugimendutan partaide eta bidelagun izatea gogoko izan du Jakinek, taldeak nahiz taldeko bakoitzak, euskararen eta euskal kulturaren gure garaiko egoeran taldeen arteko elkartasuna eta sailen arteko elkarlana behar-beharrezkoak direla sinetsita. Oroitzapen onez gogoratzen dugu garai bateko eta besteko taldearen edo taldeko bakoitzaren partaidetza: Durangoko azokaren hasiera nekezetan, Euskal Idazleen Elkartearen lehen urteetako lanetan, *Anaitasuna* aldizkariaren zenbait urtetako erredakzioan eta gero zuzendaritzan, alfabetatze-euskalduntze mugimenduaren hasierako ahaleginetan, unibertsitate sakabanatueta euskal talde eta mintegien eragintzan, UEUren bideratzean eta berehalako antolakuntzan, EKBren eraikitze eta ibilbidean, Euskararen Unibertsoa eta Euskararen gizarte

Kontseilua bultzatzen, EUSENOR proiektua diseinatzen eta antolatzen, *Euskaldunon Egunkaria*-ren proiektua laguntzen, Elkar Fundazioaren lanetan. Horrelakoetan, tarteke, laguntzaile edo bultzatzaile izateaz gain, batzuetan koordinazio-, idazkaritza-, zuzendaritza edo lehendakari-tza-ardura hartzea egokitu izan zaigu, gainera. Oroitzapen onez gogoratzen ditugu bidaide izandako lagunak, eta esker onez beraiengandik harturiko konfiantza.

Ekimen sozialekin bezala, erakunde publikoekiko lan-kidetzari ere gogo onez ireki dio atea Jakin Taldeak euskalgintza eta euskal kulturgintzako proiektuetan; horren adibide dira Jaurlaritzarekin eta garai bateko Nafarroako Gobernuarekin euskarari buruzko Erakusketak eta argitalpenak Joseba Intxaustiren eskutik, *Bidegileak* liburuxka-sorta tartean. Euskararen erakunde publiko orokorra dugun Euskaltzaindian batzordekide eta lan-kide ere izan gara.

Kanpora atearik zabaltzeko hasieratiko espiritu horren ildoan, azpimarratzekoa da 1990ean Jakin aldizkariak egindako jauzia, Arantzazuko fraideek beren jabetza eskuzabaltasunez besteren eskuetan utzi zutenekoa, enpresa guztiz beregaina bihurtzeko Jakin.

Azkenik, eta garai berriei eta etorkizunari begiratuta, 2006an berrogeita hamar urte betetzean, bere lehen urratsa egin zuen Jakinek Internet mundura jauzi egiteko. Eta orain, 2014 honetan, gure aldizkaria inprimategian argitaratzen hasi zenetik 50 urte beteko diren honetan, urrats askoz sendoagoa egin nahi izan du, Jakin.eus Interneteko atari mamitsua eta aldizkari digitala eskainiz, paperezkoaren tradizioari uko egin gabe.

Atzera begiratuz, beraz, 1956ko urte hartan Jakin abian ipini zuten ikasle gazte eta argi haiek gogoratu eta ohoratu nahi ditugu, ondorengo ibilbide luze hau nolabait markatu zigutenak. Orobat, urte askotan gurekin batera zuzendaritzan edo taldeko lanetan esku hartu duten guztiak ere gogoratu eta eskertu nahi ditugu.

Euskal kulturgintzan barrena

1956an sortu zen aldizkari hura izan da gure ikur nagusia orain arteko ibilbidean. Bestela ere bai, baina batez ere aldizkariaren bidez plazaratu ditugu gure lanak eta gure konpromisoak. Taldearen izaera bera aldizkariari lotua ulertu dugu maizenik; baina beste hainbat plazatan ere parte hartuz (*Egan, RIEV, Euskera, Sancho el Sabio, Karmel, Anaitasuna, Gogoia, Euskaldunon Egunkaria...*).

Aldizkariak bere burua modu bat baino gehiagotan ulertu badu ere –pentsamendu aldizkaria, saio aldizkaria, gogoeta aldizkaria–, bada ezaugarri bat beti errepikatzen dena, kultura. Kultur aldizkaria da Jakin, halakoa izan da. Kultura nola ulertu, baina? Ez adiera kulturalista itxian, baizik eta adierarik zabalenean, herri baten bizimoldea, pentsamoldea adierazteko moduan. Horregatik jo du beti zabaletik gaien aukeraketan ere, zernahi gai eta nonahikoak jorratuz (erlijio eta ideologiaren kritika; marxismoaren analisisa; nazioarteko arazo handiak: Sobiet Batasuna, ekologia, egungo filosofia, langabezia...); zabaletik, gaien aukeraketan eta ikuspegiaren aniztasunean ere zabaletik ibili da. Oraingo leloak (*herria, kultura, hizkuntza*), egungo ikusmoldea ez eze, historia osoan landu izan duena ere egoki laburbiltzen du.

Gaietan ez diogu mugarik jarri aldizkariari, baina begien bistakoa da gure lehentasuna non gauzatu den, euskarari eta euskal kulturari.

Euskara du Euskal Herriak bere hizkuntza bere-berea –bestelako kalifikazioak aparte–, eta geure-geurea dugu, beraz: hizkuntza gutxitua, ordea, euskal kultura baztertu eta pobretuan. Horra gure bizitzako funtsezko bizipena... Horregatik, geure buruen nortasun-baieztapenaren ariketatzat ez ezik, Euskal Herriaren duintasun- eta askapen-zerbitzutzat ulertu izan dugu geure lana. Eus-

kararen eta euskal kulturaren aldeko langileak, militanteak eta profesionalak izan garela aitor genezakeela uste dugu.

Euskal Herriaren hizkuntz eta kultur berreskurapena, berriz, euskal herritar guztien, euskaldunen eta erdalduenen, ahaleaginean datza, denon arteko herri komunitate osotu eta bakezkoa lortzeko. Herritar bakoitzak du bere eginkizuna prozesu horretan.

Geure herriaren hizkuntza integraltzat hartu izan dugu euskara; hau da, euskaldunon bizitza pertsonal eta sozial osoan erabiltzekoa eta kultur arlo eta maila guztietan baliatzekoa. Euskal Unibertsitatearen helburua eduki du beti Jakinek bere lanean, eta 'euskal unibertsitoaren' ametsa buruan.

Horretarako euskara bera gaurkotzearen alde saiatu da Jakin, egungo euskal herritarron komunikazio-premiei erantzuteko eta kultura modernoa adierazteko tresna bihurtzeko ahaleaginean. Ildo beretik, euskara batuaren aldeko apustu tinkoa egin izan du Jakinek, onartuz eta balioztatuz euskalkien garrantzia herritarren komunikazioan eta euskararen beraren bizitzan noski, baina beti ere azpimarratuz euskal herri modernoak komunikaziorako hizkuntza bat eta modernoa behar duela.

Herrigintza euskalgintzatik

Azken 50-60 urteotan euskalgintzak eta euskal kultur-gintzak egindako urratsak handiak eta guztiz garrantzikoak izan direla argi dago. Herritarren ekimen sozialari esker izan da hori funtsean, hasieran guztiz eta gero ere neurri handi batean. Horren fruitu dira gehienbat: lkastolen gaurko sare trinkoa, alfabetatze-euskalduntzearen mugimendu zabala, euskarazko komunikabide hainbaten emaitza, bertsolaritzaren osasun ederra, euskal unibertsitaterako bidegintza. Lorpen eta aurrerapenon aitzinean, euskaldunok geure buruarekiko konfian-

tza edukitzeko eta berresteko moduan gaude, betiko galtzailearen sindromea baztertuz.

Hala ere, jabetuta gaude gure alorrak oraindik dituen ahulezia handi eta ugariez, eta aurrera begira burutu beharreko lan erraldoiaz. Helburua lortuko badugu, behar-beharrezkoak izango dira herritarren irudimena, kemena eta militantzia; eta, bestalde, hobeto eta etengabe eratu, zabaldu eta sendotu beharko da euskal kultur komunitatea, non herritar guztiak izango baitira, bakoitza bere erara, euskal kulturaren sortzaile eta euskal kulturaren hartzaile: kultur sorkuntza elikatzeke eta kultur industria indartzeko.

Ukaezina da azken hogeita hamar urteotan Euskal Herriko erakunde publiko hainbaten ahalegina eta emana, euskalgintzaren eta euskal kulturaren aldekoa. Erakundeen babes eta laguntzak jauzi kualitatiboa ekarri du, bizirauteko batzuetan, proiektu berriak garatzeko bestetan. Horren ondoan bestelakorik ere badugu, ordea: erakunde publiko hainbaten (estatal, autonomiko nahiz lokalen) sentiberatasunik eza, are kontrako politika oldarkor eta iraunkorra, euskararekiko eta euskal kulturarekiko.

Euskalgintzan eta euskal kulturgintzaren aldeko politikaren ildoko erakunde publikoen eta alor horietan diharduten ekintzaileen (norbanako, talde eta elkarteen) arteko elkarriketa eta lankidetzak behar-beharrezkoak direla uste dugu, elkarrekiko mesfidantzak baztertuz, eta harreman-artikulazio egokiaren baitan.

Euskal Herria bere osotasun historiko eta geografikoan begiratu nahi izan dugu, iragan eta gaurko erakunde, barruti eta administrazioen ginetik, nahiz eta errealitate banatu hori gogoan izan dugun (Nafarroa, Araba, Iparraldea...).

Erakunde publikoei dagokie beren plangintza orokorraren barruan herritarren ekimen kulturalak onartu eta indartzea, kulturgintzari libertatearen eta aniztasunaren

eremuak zabalduz eta haien lanerako azpiegiturak eratu. Ez dugu gogoko izan, ostera, kultur proiektu instituzional handien politika, baldin eta ekimen sozialeko proiektuei beren humusa xurgatu eta lurra erreko baldiete horrelakoek inguruan. Piramide erraldoiak, basamortu zabalez inguratuak, erakargarriak izan daitezke bisitari eta turistentzat, baina ezer gutxi ekarriko diote herriaren beraren kultur dinamikari; zelai berde-zabal edota ongarriz aberasturiko soro ikusi nahi genuke euskal kulturgintzaren alorra.

Euskal kulturgintzaren planteamendu modernoak kulturaren beregaintasuna eskatzen du. Euskaingintzaren eta euskal kulturgintzaren autonomia tinko landu eta zaintzekoa da indar eta botere ideologiko, politiko eta ekonomikoen limurketa eta eraginpetik; baita erakunde publikoen gehiegizko kontrolpetik ere. Aitzitik, jada 1996an esana dugun bezala, azpimarratzekoa da euskal kulturgintzak bere hitza eta bere itzala behar dituela handitu mundu politikoaren aurrean eta bere erakarmena zabaldu mundu ekonomikoaren barruan. Euskal kulturak guztiz beregaina behar du, ez da azpisail edo kategoria huts, ez eta menpeko edo kolonia. Kulturgintzaren alorrek, hori bai, ez dute gainerako sektore eta alor sozialetatik aparteko mundua eratu behar; alderantziz, horiekin elkarreraginean jardun behar dute etengabe. Eta, aldi berean, herrigintzaren bidean euskaltzaletasunari aitortu behar zaio zentraltasuna.

Iraganari etorkizuna

Jakinek badu iragan bat. Iragan horren emaitzak webgune digitalean bildurik daude. Baina guretzat iragana, memoria, ez da panteoi bat. Iragan hoberena gaurkoa zabaltzen duen hori da, etorkizuna garatzeko baliagarri den hori. Gure iragana etorkizunaren zerbitzuan jarri nahi dugu horregatik.

ESKUTIK

Xede horrekin, hainbat aldaketa bideratu ditugu. Labur-labur, hiru nagusiak hauek lirateke: bat, Jakin Fundazioa izango da aurrerantzean, alegia, ondare material eta ez materiala osorik proiektu berrietarako bermaturik gelditzen da. Bi: paperezko aldizkaria orain arte Jakinen ikur nagusia izan bada ere, aurrerantzean, paperezko aldizkariaren ondoan eta horren gainetik gune digitala indartuko da, eraginkorragoa izan dadin. Eta hiru, eta batez ere: lantalde berri batek hartuko du zuzendaritza, euskal kulturaren erronka berriei aurre egiteko asmoz.

Gure belaunaldiari dagokion une honetara iristean, etorkizuna molde berrietan segurtatu behar dugu, eta hori da, hain zuzen, datozen aldakuntzen bidez nahi duguna. Hazkunde berrietarako egokiera da hau. Horrela, euskal kulturaren aro berri honetan kokagune berria izango du Jakinek, baliabide eta euskarri berriei esker, proiektu berriei esker, eta lantalde berriari esker.

Eginkizun dugun berehalakoa gure iragana baino ederragoa izango dela sinetsita gaude. Horregatik, aldeztu aurretik ere eskerrak eman nahi dizkiogu lantalde berriari, jada egindakoari etorkizuna ziurtatzeko gogo eta adorea erakutsi dizkigulako. Ongi etorriak, eta esker mila zuoi. 